

ПІДГОТОВКА ПОСІБНИКІВ І ПІДРУЧНИКІВ ДУХОВНО- МОРАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ.

В статті аналізується зміст підручників і посібників з християнської етики розроблених в Національному університеті «Острозька академія».

Наголошується, що книги є спільним напрацюванням християнських конфесій.

Ключові слова: *посібник, підручник, християнська етика*

In this article is analyzed the contents of Christian ethics manuals and textbooks, that were worked out in the National University of Ostroh Academy. It is proclaimed that these books are common project of different denomination.

Key words: *textbook, manual, Christian ethics.*

Національний університет «Острозька академія» виступає одним із вищих учбових закладів в якому ведеться плідна співпраця з християнськими конфесіями. Вона проявляється у спільній меті, а саме в запровадженні християнської етики в державних навчальних закладах, піднімаються питання з виховання молодого покоління, ґрунтовно досліджується біблійна література, розробляються програми, посібники і підручники для вчителів та учнів.

Першими книгами з християнської етики, які були написані в університеті, є чотири посібники розроблені спільно з представниками різних християнських конфесій: «Християнська етика і педагогіка», «Уроки християнської етики для підлітків», «Конспекти уроків з християнської етики 4 клас по книзі приповістей Соломона» і «Уроки християнської етики для школярів» .

«Християнська етика і педагогіка: статті та уроки» навчально-методичний посібник в якому вміщено матеріали християнської педагогіки, методики викладання християнської етики, методичні рекомендації для проведення уроків

та зразки уроків християнської етики для учнів 1-11 класів. Посібник рекомендовано для вчителів християнської етики, теологів та всіх, хто цікавиться питаннями християнського виховання.

Посібник поділяється на 2 розділи.

Розділ 1. Християнська педагогіка і методика викладання християнської етики. В розділі надаються рекомендації як правильно підготувати урок з християнської етики для певної вікової групи учні, що є дуже важливо під час проведення уроків, адже кожна вікова група дітей інакше сприймає матеріал. Наприклад, для початкових класів потрібно правильно поєднати і знайти певний баланс між Біблією і природознавством. Діти ж підліткового віку вимагають особливої психологічної підтримки. Тому вчитель християнської етики повинен глибше розкривати тему, якщо вона буде ґрунтуватися на психоаналізі. Учитель середніх класів намагається сформувати у свідомості учнів цілісний образ Ісуса Христа. Для старших класів програма з християнської етики пропонує учням цього віку життєвські теми, виховуючи спостережливість і реалістичне бачення світу [1, с. 55-70].

Розділ 2. Уроки християнської етики.

Знаходяться окремі розробки уроків для учнів 1-11 класів. Які можуть стати додатковим матеріалом у підготовці вчителів до занять.

«Уроки християнської етики для підлітків» посібник розрахований на аудиторію з 15-30 учнів віком від 14 до 16 років і може використовуватися в старших класах загальноосвітньої школи. Він складається з 30 уроків. Кожний урок поділений на 3 частини: вступну, основну, підсумкову. Запропоновані теми торкаються актуальних питань і проблем, які постають перед підлітками у школі, у сім'ї, серед друзів. Вони можуть бути цікавими як для тих, хто ще не має християнського світогляду, так і для тих, у кого він уже сформувався. На кожному уроці проводиться дослідження уривків Біблії, які відповідають темі. Подається інформація про біблійні істини, а саме про існування Бога, створення світу і людини. Реальність єдиних моральних абсолютів, доцільність «золотого правила» тощо. Деякі теми, які потребують більше часу для пояснення,

розраховані на два уроки. Рекомендовано для вчителів християнської етики, батьків, теологів і усіх, хто цікавиться питаннями виховання молодого покоління на принципах християнської моралі [2, с. 3]. У посібнику теми відповідають підлітковому віку і допомагають знайти відповіді на питання, які хвилюють дітей. Адже їхнє бачення світу починає мінятися і багато життєвих ситуацій вони починають переосмислювати по новому .

«Конспекти уроків з християнської етики 4 клас по книзі приповістей Соломона» крім детальних розробок уроків, містяться методичні рекомендації та інформація про книгу Приповісті Соломона. Приповісті – це книга, яка акцентує увагу на інші книги Старого заповіту, а зокрема на те про що в них говориться. Книга була написана приблизно в 700 роках до Р. Х. Автором її більшої частини прийнято вважати царя Соломона . Своєї кінцевої форми книга Приповістей набула не раніше царя Єзекії (Пр.25:1), тобто приблизно через 300 років після царя Соломона. Існують два припущення для кого вона була призначена:

перше, книга була написана для дітей Соломона;

друге для учнів, яких у той час мудреці називали своїми «дітьми», «синами». Посібник призначено для викладачів християнської етики та інших вчителів, які цікавляться питаннями виховання дітей на християнських принципах [3 с. 5-6].

«Уроки християнської етики для школярів» у посібнику подається зміст до уроків з християнської етики для школярів 1-11 класів. Він вміщує навчальний матеріал, в якому розглядаються аспекти морального виховання людини на основі християнських цінностей. У науково-методичних матеріалах пропонуються різноманітні форми уроків з урахуванням вікових особливостей учнів, сформованості їх пізнавальних інтересів, стану родинного та релігійного виховання. Підбрано відповідні форми і методи для активізації виховного процесу. Посібник стане у пригоді вчителям християнської етики, учням, усім тим, хто цікавиться питанням морального виховання та християнської етики.

У 2006 році після укладання програми з християнської етики для 5-6 класу, яка мала гриф Міністерства освіти виникла необхідність підготовки навчально-методичного комплексу, посібників, підручників для учнів.

Посібники і підручники, які були напрацьовані в різних регіонах України носили в основному регіональний характер. Вони виходили невеликим тиражем, мали окремі конфесійні особливості і не завжди були доступними і прийнятними для всіх шкіл України.

У 2008 році 14 лютого в Національному університеті «Острозька академія» було презентовано навчальний підручник «Основи християнської етики» для 5 класу [4]. Презентував проект та новий комплекс навчальних посібників з християнської етики для учнів 5 та 6 класу декан гуманітарного факультету національного університету «Острозька академія», професор кафедри лінгвістики факультету романо-германських мов, директор Центру релігієзнавства Жуковський В. М. Серед присутніх були представники «Християнського науково-аналітичного центру», кримських шкіл та міських управлінь освіти, громадських організацій та політичних партій, зокрема представники Кримської організації УНП (Української народної партії).

Мета, яку поставили перед собою автори та видавці підручників з християнської етики, – інформування учнів шкіл про християнські моральні чесноти, формування світогляду, чуттєвих, мисленневих та комунікативних навичок молодій людині. Зроблені вони на принципах біблійності, міжконфесійності, толерантності, наочності, доступності, зв'язку з життям, науковості.

У підручнику з основ християнської етики для учнів 5 класу (автори Жуковський В.М., Ніколін М.М., Саннікова Т.В., Лахман Н.М., Филипчук С.В., Гаврисюк О.Я.) подано ключові вірші, словничок нових слів, біблійні історії, оповідання та вірші повчального характеру, завдання для перевірки отриманих знань та їх застосування на практиці для формування відповідної поведінки. Підручник поділяється на три розділи. Зокрема, в них розповідається про історію написання Біблії, чому у світі існує добро і зло, що людині допомагає контролювати свої вчинки. Звертається увага на моральну цінність Святого Письма та на моральне значення приходу у світ Ісуса Христа. Кожен урок підручника має ключовий вірш. Наприклад, до уроку 5 на тему «Добро і зло»

ключовий вірш має такий зміст: «Ухиляйся від злого та добре чини, тай на віки живи» (Пс. 36; 27) [5, с. 50]. Він вказує на зміст теми, яка буде розкриватися на уроці. В кожному уроці вміщено словничок нових слів і понять, підібрано Біблійну історію, яка відповідає даній темі, і повчальні оповідання. Відповідно є запитання, які допомагають учням закріпити отримані знання на уроці і проаналізувати свої вчинки. У підсумкових уроках розроблені схеми, підготовлені питання, які допомагають узагальнити знання з певного розділу.

Окрім підручника було підготовлено хрестоматію і зошит для учнів 5 класу. Хрестоматія з основ християнської етики для 5 класу (Жуковський В.М., Мазур І.Є.) містить матеріали для читання, укладені відповідно до тематики підручника. Тобто, вона подає матеріали, які допомагають учням більш глибоко зрозуміти тему уроку. Зошит для учня (Жуковський В.М., Кучма Л.Є., Гаврилюк О.Я.) призначений для закріплення навчального матеріалу, вивченого на уроці.

Дещо пізніше вийшов навчальний комплект з основ християнської етики для 6 класу, який також містить: підручник, зошит і хрестоматію. Зміст комплекту відповідає «Програмі з основ християнської етики для учнів 5-6 класів загальноосвітніх навчальних закладів», рекомендованої Міністерством освіти і науки України. Зміст підручника є логічним продовженням і розвитком етичних понять, викладених у попередньому підручнику для 5 класу; висвітлюється коло питань, що мають основоположне значення як для християнської етики, так і для етики загалом. Підручник «Основи християнської етики. 6 клас» (автори Жуковський В.М., Ніколін М.М., Филипчук С.В.) поділяється на чотири розділи в яких висвітлюється життя Ісуса Христа, розповідаються повчальні Євангельські притчі, звертається увага на основи морального життя людей.

Отже, якщо в підручнику «Основи християнської етики» 5 клас більша увага зверталася на старозавітні історії життя людей, то в 6 класі взято за основу взятю Новий Завіт, а саме земне життя Ісуса Христа, Його страждання і смерть за людей. Підручник для шостого класу є логічним продовженням підручника для 5 класу, тобто Біблійні історії, які подаються в книгах знаходяться в послідовному порядку згідно Святого Письма.

До курсу основи християнської етики 5 клас був розроблений посібник для вчителя «Основи християнської етики». В книзі пропонуються методичні уроки з основ християнської етики. Уміщено інформацію, яка допоможе учителю-практику проводити уроки християнської етики, виробляти свій підхід до виховання молоді на принципах християнської моралі. Цей посібник є результатом роботи науковців і вчителів-практиків. Серед вчителів-авторів посібника – представники різних регіонів України.

У посібники представлені заняття з основ християнської етики. Вони розроблялися, враховуючи психологічні та вікові особливості учнів, сучасні вимоги до уроків, момент адаптації п'ятикласників при переході від початкової до середньої ланки навчання та міжпредметні зв'язки. Вся книга розділена на окремі заняття, які відповідають навчальним тижням, чвертям, семестрам та основним християнським святам: Різдву, Благовіщенню та Воскресінню Христовому, які широко відзначаються українським народом [6, с. 4-5].

У посібнику зазначено, що глибока пошана до інших переконань, постійне бажання підвищити професійний рівень допомагають учителеві належно передавати знання з християнської етики, дбаючи насамперед про власне моральне вдосконалення та моральне виховання молоді. Адже предмет «Основи християнської етики» висуває особливі умови до вчителя. Це має бути особа, яка сповідує християнські цінності, є їх носієм і прикладом для наслідування, людина толерантна, компетентна, яка багато працює над собою. Роз'єднання слова і діла вчителя християнської етики значно знижує виховний потенціал уроку і предмету в цілому [там само. - С. 4].

Людина у своєму житті повинна творити добро - вчить християнство. Хоча в кожній людині є право вибору у своїх вчинках, але керуватися вона повинна вищими моральними критеріями – любов'ю, увагою до ближнього, співчуттям прощенням, щоб на першому місці не стояла турбота лише про особисте благо. Прилучаючи дітей до духовної культури, до духовної музики, саме педагог може наповнити душу дитини любов'ю і добротою. З відродженням релігійно-

духовної культури пов'язане моральне і духовне виховання людей, особливо молодшого покоління.

В 2009 році був надрукований посібник з навчального комплексу з основ християнської етики для учнів 5-6 класів «Музика і спів на уроках християнської етики» підготовлений авторським колективом під керівництвом професора Жуковського В. М. В посібнику подано згідно програми матеріали до кожного уроку для 5-6 класів. Вміщено дані про видатних вітчизняних та зарубіжних композиторів, їх духовні твори. Адже, духовна музика – це великий дар людині від Бога, для прославлення величі Творця. Вона є невід'ємною частиною духовного життя людини. [7, с. 8]. Музика закликає людину до гармонії зі світом, до гармонії її почуттів і думок, вона настраює на спокій, зосередженість, дисципліну її внутрішнього світу. В посібнику даються завдання після прослуховування певного твору, а також є слова пісень для вивчення та виконання і додається диск з музичними творами.

Виховання дитини розпочинається з перших років її життя. Тобто, раннього віку дитина починає пізнавати світ і велике значення має саме її перше пізнання світу. Діти дошкільних виховних закладів не завжди мають змогу знайомитися з християнськими моральними цінностями через відсутність підготовлених вихователів та навчально-методичної літератури. За результатами наукових досліджень людина найбільш інтенсивно формується саме у перші шість років свого життя. Для полегшення запровадження духовно-моральних цінностей в дошкільних закладах було розроблено комплект який складається навчально-методичного посібника «Заняття з духовно-морального виховання у дошкільному закладі» і «Хрестоматії з духовно-морального виховання дошкільників».

В навчально-методичному посібнику «Заняття з духовно-морального виховання у дошкільному закладі» подано заняття для дошкільного віку. Вони побудовані на християнських моральних цінностях. Згідно з розробленою програмою у хрестоматії за тематичним принципом подано оповідання, казки, вірші, притчі до занять із духовно-морального виховання дітей дошкільного та

молодшого шкільного віку. Посібник і хрестоматія призначені для вихователів дошкільних дитячих закладів, вчителів християнської етики, батьків, студентів педагогічних навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться питаннями духовно-морального виховання дітей на християнських моральних цінностях.

Кожне заняття має певну структуру. До його складу входить тема занять, мета, завдання, посилення на Біблійний матеріал, пропонується наочність, що використовується на занятті, вміщено словничок духовно-етичних термінів, завдання для розкриття теми, її закріплення, використання у повсякденному житті, відповідні висновки. Для успішного засвоєння окремих занять передбачена попередня робота вихователя з групою.

Можна наголосити на міжконфесійному матеріалі посібника, який використовується на заняттях. Завданням вихователя є здійснення духовно-морального виховання дітей, а не залучення їх до певної конфесії, а саме за допомогою матеріалів посібника перед дітьми за допомогою вихователя може розкритися краса і неповторність світу створену Богом, значення природи для людини у її житті. Зазначається про значення Божих заповідей у житті людей.

Таким чином, на заняттях із відповідних тем діти знайомляться із Божими заповідями, з можливістю використовувати їх у повсякденному житті, вчать слухняності, пошані та вдячності до батьків, здатності вибачати, не відповідати злом на зло, поступатися, бути ввічливими, чуйними, дружніми, співчутливими [8, с. 7].

В науковій бібліотеці Острозької Академії створений фонд підручників, навчально-методичних посібників з християнської етики та літератури релігієзнавчого і теолого-філософського характеру. В університеті продовжується праця над розробкою нових посібників і підручників для вчителів та учнів.

Книги духовно-морального спрямування розроблені в Острозькій академії є спільною працею християн різних конфесій. Вони спонукають вчителів, учнів та їх батьків до поглибленого вивчення Біблії. На їхніх сторінках зібрана

інформація, яка допомагає глибше зрозуміти Святе Письмо. Вони мають виховний характер і виконують позитивний вплив на підростаюче покоління.

Література

1. Християнська етика і педагогіка: статі та уроки Острог, 2001, - 312 с.
2. Уроки християнської етики для підлітків. – Острог, 2002. – 80 с.
3. Новікова О. М. Уроки християнської етики для 4 класу за книгою приповістей Соломона. – Рівне, 2001. – 82 с.
4. В «Острозькій академії» закінчують роботу над «Християнською етикою» для шостого класу. Газета ЗІК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zik.ua/ua/news/2008/02/22/127053>
5. Основи християнської етики. 5 клас: Підручник. – К.: літера ЛТД, 2008. – 224 с.
6. Основи християнської етики. Посібник для вчителя. 5 клас. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2007. – 208 с.
7. Жуковський В. М., Петровський В. В., Макогнюк С. В. Музика і спів на уроках християнської етики. Навчально-методичний посібник для учнів 5-6 класів. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2009.- 174 с.
8. Заняття з духовно-морального виховання у дошкільному закладі: Навчально-методичний посібник / Укладачі: Скрипник В. В., Сучок В. Є. – Острог: Видавництво національного університету «Острозька академія», 2009. – 160 с.